

HADIS ÂLİMİ-1

Bismillahirrahmanirrahim

Elhamdülillahi Rabb'in âlemin ve sallallahu ve selleme ala seyyidina muhammedin ve ala alihi ve sahbihi ecmaîn.

Hadis-i şerifleri konuşurken, hadis-i şerifler üzerine bir gaye tesis ederken, hadislerle dirilmek istiyoruz. Hadislerin ayağa kaldırdığı nesil olan sahabi ve tabiin nesli gibi Rabb'imizin kulluğunu yapmak istiyoruz diye iddialar konuşurken elbette ana malzememiz hadislerdir. "Resûlullah dedi ki" diyeceğiz. Ancak din insan üzerinden ayağa kalkıyor. Ashab-ı kiramın üzerine yansıdığına din o din oldu. Başkalarının üzerine yansıdığına da din onlardaki şekli aldı. Onun için biz ashab-ı kiramdan bahsederken nasıl esasen İslam'ı anlatıyorsak her ne kadar biz sahabiye münferit olarak, kendi başına ya da kitle olarak putlaştırmadan, masum görmeden; "İslam işte bu diyorsak." aynı şekilde hadis-i şerifleri gündeme getirdiğimizde de hadis âlimlerinin üzerinden hadisi tanımak zorundayız.

Asla ve kata bir âlim, başta bu Buhari olmak üzere, hadis-i şerife bir şeref katmamıştır. O hadis ile şereflenmiştir. Yani bizim hadis âlimini önemsiyor olmamız, onlar olamasa hadisimizin değeri düşer diye değil. Hadis olmasaydı onlar bir bedevi çadırında ölüp gitmiş olacaktı. Onlar hadis-i şerif ile şerefyap oldular. Ama bize ulaşan hadis-i şerifi, ulaştırana açısından anlamadığımız sürece biz bir hayalin peşinde koşabiliriz. Bugünkü hoca bilinen, işte din öğreten insanlar gibi zannederiz. Makam uğruna, basit menfaatler uğruna dine ilave yapmış olabilirler mi diye tereddüt ederiz. Bu sebeple hadis konuşmadan önce hadis âlimi diye bir kavram açmak istiyorum.

Bunun iki nedeni var. Birincisini izah ettim. Hadis-i şerifler bunların eliyle bize geldi. Bu zâtları tanımamız elimizdeki hadislerin mücevher oluşunu biraz daha iyi anlamamıza yardım edecek. İkincisi; bir zaman sonra insan görüyor ki hakikaten hadis âlimi başka bir alim. Elbette fakih birisi ebu Hanife başka, müçtehit, muazzam, büyük bir insan. Lakin hadis zeka, dirayet, sabır Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi daha net konuşma ve benzeri konularda hadis âlimlerinde farklı bir meziyet var. Biraz daha sahabi kokusu var üzerlerinde. Yalnız bu farklılık mesela bir tefsir âlimi tenkis etme, değerini düşük görme anlamında değil haşa. Hiçbir şekilde bir müfessir ya da müfessirler imamı olan Taberi'yi basit görme anlamında değil bu. Veya fıkıh ilminin kıymetini küçük görme, bir fakih de; "Olmasa da olur canım, boş ver." demek anlamında değil haşa. Her taş yerinde ağır. Ama hadisleri tanıyabilmek an ebi Hureyre radiyallahu anh derken onun bize ulaşmasındaki emeği anlayabilmek için hadis âlimini anlamak lazım. Burada inşallah ileriki dönemde hadis yolculukları diye bir bölüm açacağız. O bölümde göreceğiz, binlerce kilometre yolu üç, beş hadis-i şerif için dolaştılar. Böyle fakih yoktur fazla. Gitmiştir Horasan'a orada beş sene kalmıştır. Gitmiştir filan yere orada Hidaye'yi okumuştur. İcazetini almış, gelmiştir. Ama bakıyorsun muhaddisler tavuk gibi. Tavuk bahçenin her tarafını dolaşır yemini bulabilmek için. Hadis bulabilecekleri her yeri dolaşmışlar. Bir doymak bilmez, susmak bitmez bir heyecanla Allah onlardan razı olsun. Her yeri dolaşmaya kalkmışlar. Bu bir fark. Hadis âlimi farkı.

Yoksa Allah'a yakın olmak, daha takva olmak, daha cennetlik olmak gibi konuları bizim tahlil etme hakkımız yok zaten. Kim Allah'a daha yakındır, kim cennetliktir, kim az cennetliktir bunu konuşsak terbiyesizlik yapmış oluruz. Hele hele âlimler arasında böyle bir şeyin konuşulması müstehcen bile olur. Ne hakla sen; "Ebu Hanife, imam Malik'ten daha cennete yakındır." diyeceksin. Veya "İmam Şafi, ebu Hanife kadar değerli değil değildir, ebu Hanife daha yakındır." diyeceksin? Böyle bir şey diyemeyiz. Desek bu en terbiyeyle ifadeyle; terbiyesizlik olur, haddini bilmezlik olur ki mazallah böyle bir şey inşallah yapmayız.

Ama hadisin oluşturduğu bir karakter var. Yıllarca Resûlullah dedi ki, ebu Hureyre dedi ki sözlerinin insanlarda oluşturduğu bir karakter ver. Bu karakteri bilmemiz gerekiyor ki sonra cerh, tadil ilminde insanların, hadis alimlerinin, “filanca ravi şu puanlıktır, filanca ravi bu puanlıktır.” derken hangi karakterle bu yola çıktıklarını tahlil etmek istiyoruz. Bu sebeple de hadis âlimi karakteri diye bir bölüm açalım istedim. Burada ki maksadım Buharileri, Beyhakileri, ibn-i Kesirleri daha tepeden dibe kadar o insanları temel karakteri ile tanımak, bir. Ve inşallah asıl maksadım ikincisidir; Hiç olmasın kime benzememiz gerektiğini biliriz. Yani hiç olmazsa imam Şafi rahmetullahu aleyh diyor ya; “.....08.30.....” “ Ben onlar gibi olmadığım halde salihleri seviyorum. Belki bir şefaata görürüm. Her ne kadar bende onlar gibiysem de işi gücü günah olanlardan nefret ediyorum.” Bu imam Şafi karakteridir. Muhteşem ve parlak bir anlayıştır.

Evet biz hadis âlimi nerde biz nerde dense yanlış bir söz söylenmiş olmaz. Ama görsün Allah kimi seviyoruz, nasıl bir karakter sahibi olmak istiyoruz. Olamadıysak da olmak istediğimiz o. Ola ki bir gün herkes niyetine göre haşrolduğun da bizde Buhari gibi haşroluruz inşallah, beyhaki gibi haşroluruz biiznillahi teala. Bizde Müslim gibi oluruz. Bizde Ali ibnül Medini gibi oluruz inşallah. Bu sebeple iki maksat güdüyorum. Birincisi; kim bu adamlar bunu bilelim. Hangi mantıkla yetişmişle, nelere dikkat etmişler bilelim. İkincisi de; bir sevda var içimizde ola ki tutar. İnşallah da tutar. Bu sebeple hem âlimler şöyle, şöyle yaparlardı diye tavsiyede bulunuyorum hem de ilimle meşgul olacaksak bizimde şöyle yapmamız uygun düşer diyeceğiz ve tavsiyede bulunacağız.

Burada bu bölüme girmeden önce bir hususu belirtmem gerekiyor. Hadisi âlimini özellikle vurguladım. Farklı bir kimse değil. Belli nüans denecek düzeyde fakihten farkı, müfessirden farkı, akide âliminden farkı, tarih âliminden farkı vardır. Nihayetinde bu Ümmeti Muhammed’in önderleri bunlar. Bu önderlik yönü bizim içinde örnektir. Bize esasen nasıl olmamız gerektiğini gösteren canlı örneklerdir bunlar. Binaenaleyh biz bunları dinlerken tarihten şahsiyetler değil, önümüzdeki hedef şahsiyetler olarak dinlesek daha iyi yapmış oluruz. Dediğim gibi, olamayabilirim. Zekam, çevre şatlarım vs. olamayabilir. Hasretime de engel yok ya, Allah Allah . Kalbime kilit vurulacak hali yok ya bende öyle olmak istiyorum fesuphanallah. Bunun kadını, erkeği yok. Şu asırda olacaksın, bu asırda olacaksın diye yok. Allah samimi gördüğü her kuluna istediğini veriyor. Biz samimiyetimizi gösteririz. Verir, vermez Allah onun bileceği iştir. Hikmetini o bilir zaten.

Evet madde madde zikretmek istiyorum. Hadis âlimi karakterini tahlilimiz uzun sürecek. Ayrıntılara gireceğim. İnşallah sizde göreceksiniz ki her bir başlık tam bir ders gibi olacak. Sonra biiznillahi teâla “Ali ibnül Medini filanca zayıf ravidir. Onun hadisi ile amel edilmez.” dediği zaman, bu sözün hangi karakterden ve hangi maksatla çıktığını anlayıp mutmain olacağız. Aksi taktirde “Oylama yapalım senatoda, bakalım kime oy çıkarsa onun tezini ona göre kabul edelim.” diyen insanlar olarak. Yani her şey oylanmayla, oy çokluğuyla yapan insanlar olarak bir hadisi, bir Medini’nin veyahutta filanca şahısın sözüyle niye reddediyoruz bunu anlamakta zorlanmayız. Çünkü biz çoğunluk kafasına uydurduk gidiyoruz. Öbür taraftan bin dört yüz senedir bir din olan veya olmayan şey bir kişinin sözünden dolayı böyle oluyor. O bir kişi koca bir tarihi nasıl yazıyor? Ne hakla yazıyor? Kim oluyor da yazıyor? Bu hadis kitaplarından çıkarın sözünü derken bir kin mi kusuyor? Yoksa Allah Teâlanın ona lütfettiği basireti, Ümmet’i bataklıktan kurtaracak bir iş mi oluyor?

İnsanların dinleri, imanları ile ilgili neredeyse karar veriyor. Mesela göreceğimiz örneklerde inşallah. O da Müslüman, o da Müslüman biliniyor. “Bu hain, Allah’ın en alçak kuludur. Bu edepsizdir. Bunun konuştuğu hiçbir söz doğru kabul edilemez. Atın bunu sözünü.” diyor. Yani cerh ilmi dediğimiz;

hadis âlimleri hakkında, hadis ravileri hakkında kanaat kullanıyor. Yani insanın tüyleri diken diken oluyor. Bu ne biçim söz; “Allah’ın en çirkin kullarından. Bu melundur, zındıktır.” diyor. Böyle en ağır cümleleri kullanıyor. Bu puanı aldıktan sonrada bir daha onun adı geçen hiçbir hadisi, hadis diye kitaplarda göremiyorsun. Bu basit bir şey değil. Kıyamete kadar o insana lanet okutuyorsun sen. “Boş ver dediyse dedi.” de diyemiyorsun. Çünkü karşıdaki hadis âlimi, cerh âlimi. Sıradan bir rapor yazmıyor. Adli rapordan daha güçlü yazdığı rapor. Adli tıp raporu neymiş seninkinin yanında. Bu nasıl sağlandı, işte bunu izah etmek istiyorum inşallah. Rabb’im müyesser ederse. Arkadaşlar hadis âlimlerinde otuz, kırk özellik sayacağım inşallah.

Birincisi; hadis âlimi dediğimiz şahsiyetler, inşallah çok isimler zikredeceğiz. Bilhassa cerh, tadil ilmini konuşurken onlarca isim geçecek. Hadis âlimi bir çevrenin ürünüdür. Şansa çıkmış kimseler değildir bunlar. Zaten ilk âlimler Enes ibni Malikler, ebu Said el Hudriler, ebu Hereyrelere, Resûlullah çevresinin, Medine bahçesinin çiçekleridir. İlk âlim onları kabul edersek, o bahçenin çiçekleri onlar. Sonrakiler de yüz kişinin, beş yüz kişinin bir camide, bir direğin kenarında ders okuduğu, bin kişinin, iki bin kişinin, belki beş bin kişinin bir hadis dinlemek için izdiham oluşturduğu, adeta miting meydanlarına dönen hadis okuma, hadis okutma, hadis dinletme heyecanın ürünüdür hadis âlimleri. Bir akşam gördüğü bir rüya üzerine kimse hadis âlimi olmamıştır.

Ümmeti Muhammed sallallahu aleyhi ve sellem veda hutbesinden sonra insanlık tarihinde bir daha taklit edilemeyecek şekilde büyük bir heyecan ile Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemi insanlığa ulaştırmak, kıyamete kadar taşımak için bir hamle yaptılar. Müthiş bir heyecanla yola çıktılar. Açlık, susuzluk, çıplaklık, dayak, işkence hiçbir şey bunların önünde engel olmadı. Bu heyecan yaklaşık üç asır sürdü. Kitapları yazılıncaya kadar Ümmet’in. Ondan sonrada devam etti ama bu çılgın denebilecek heyecan, hiçbir şeyle ölçülemeyecek heyecan, deli dolu adeta. “Tekbir kelimesi kaybolmasın Resûlullah sallallahu aleyhi ve selemin emanetinden.” diyen heyecan en az üç asır sürdü. Bu üç aşırın ürünüdür Buhariler. Bu büyük heyecan Buharileri yetiştirdi. Ahmed bin Hanbeller yetiştirdi. Bir defa insanlar ekmek alırken fırından hadis konuşuyorlar.

Bahçelerinde çalışırken, kazarken hadis konuşuyorlar. Evleniyorlar, gerdek gecesinde hadis konuşuyorlar. Yiyorsun, içiyorsun hadis, konuşuyorsun hadis. Yalan söylerken, yalan hadis söylüyorlar. Doğru konuşurken, doğru hadis söylüyorlar. Yani on binlerce hadis bize intikal etti. On binlerce de yalan çıktı bu sefer. Yalan bile hadis sayesinde inanılır oldu. Yalanın kılıfını bile hadisten yapmak zorunda kaldılar. Çünkü bilhassa hadisle ayağa kalkıyor. İnsanlar hadisin varsa sana Müslüman diyorlar. Hadisin kadar değer biçiliyor. Hadis âlimleri, hadis ilminin önderleri bu büyük heyecanın ürünüdürler. İnşallah bu heyecan sağlandığı zaman tekrar yeniden Buhari ve emsalleri dünyaya gelebilir, bulunabilir. Hadis âlimliği konusunda düşünülmesi gereken ilk not budur. Bu çok önemlidir.

Durup dururken matematik laboratuvarında, biyoloji laboratuvarında, coğrafi sonuçlar çıkmıyor. Aynı şekilde insanların doğumundan, ölümüne başka şeyleri konuştuğu bir dünyada da buhari çıkmıyor. Camiler hadis merkezi gibi. Çarşılar hadis merkezi gibi. Siyaset hadisle kaynıyor. İnsanlar düğün yapıyorlar, düğünlerde hadis konuşuluyor. Her yer hadis alıyor, hadis veriyor. Bu geniş pazar, böyle bir rakam söyleyemeyeceğim ama on binlerce, yüz binlerce denebilecek kadar büyük bir insan kitlesin,i mü’min kitlesin,i cihat heyecanı ve ibadet aşkıyla, hadisle meşgul ediyor. Doğal olarak da bu büyük piyasadan Buhariler çıkıyor bu sefer, Müslimler çıkıyor.

Siyaset, ticaret yavaş yavaş hadisten el çekince Buhari ayarı, ibn-i Mace ayarına düştü. Yüz olan kalite doksanlara düştü, seksenlere düştü. Biraz daha camilerde bile hadis konuşulması azalınca

ibn-i Macalerin düzeyinden daha aşağı indi bu sefer. Sonunda Cuma hutbesi yerine ormanla ilgili vaazlar yapılmaya başlanınca da Riyâz'üz Sâlihîn bile unutuldu. Ne kadar arz o kadar talep, ne kadar talep ol kadar arz olmuştu. Veda hutbesi bütün coşkusuyla bir arz yapmıştı, talep istemişti. Veda hutbesini Allah ile ahitleşme olarak gören nesil; "Tam şahidiz ya Resûlullah. Şahidiz, şahidiz." diye ahd veren, söz veren nesil tuttu dünyaya yayıldı. Bu ahd yerine gelsin diye. "Şahidiz ya Resûlullah şahidiz. Sen bize teslim ettin Allah'ın emanetini." diyen nesil yaydı. Bir arz, bir talep vardı. Sonraki nesiller bilhassa fetihler çoğalıp o heyecanı taşımayanların da camileri dolduğu zamanlarda bunu düşürdüler bir miktar. "Valla çok iyi olur bu hadis-i şerifler." dediler. Bunu bir cihat, bir yemek lezzeti gibi, yaz günü su içmek gibi görmediler. Fena olmayan, güzel bir iş olarak gördüler. Bu sefer işte Buhari gelemdi peşinden, Müslim gelemdi, daha düşüklere geldi. Beyhakiler geldi. Filancalar geldi. Ama biraz daha da kaybolunca "Daha işlerimiz var bizim." deyince nesil, onlarda kayboldu, gidiverdi. Yerine felsefe geldi, yerine başka şeyler geldi. Bu asırda matematik, biyoloji geldi, coğrafya geldi yerine.

İnsanlar, küçük çocuklar bile şuanda neden bilgisayar yazılım programı üretebiliyorlar? Doğan çocuğa oyuncak olarak bilgisayar veriliyor. Kahvede bilgisayar var, otobüslerin koltuklarının arkasında bilgisayar var. Hayat bilgisayarla ile olup kalkınca, tuvalette bile afedersiniz bilgisayar olunca. Tuvalate giriş, çıkış bile sensörlü, bilgisayarlı bir sistemle kapısı açılıp, kapanınca, sen giriyor ışık yanıyor, sen çıkıyorsun ışık sönüyor olunca, çocuklar bile bilgisayar programı yapar oldular. Arz var, talep var. Şimdiki bilgisayar tutkunluğunu bin iki yüz elli, bin üç yüz sene önce hadis tutkunluğu olarak görün Bağdat'ta neden Buhariler çıktığını anlarsınız bu sefer. Bugünkü bilgisayar coşkusuyla çocuğundan, ihtiyarından, kadınından erkeğine kadar herkes nasıl bilgisayar tutkunu, delisi, aklını her şeyini veriyor.

Çocuk on senelik harçlığını borca girerek veriyor ve bilgisayar ediniyor. Hatta bilgisayar edinmek yetmiyor, yenilendikçe modeli yeni alıyor. Eskisine de razı olmuyor insanlar. Bu heyecanın işte adeta fotokopisi gibi, gölgesi gibi Bağdat'ta hadis ehli olduğunu düşünün insanların. "Sen bizim kızımızı istiyorsun. Kaç bin hadis ezber biliyorsun?" "Dört bin." "Üç bin beş yüzlükler geldi, dört bin beş yüzlükler geldi vermedik. On bin hadisten aşağı bizim kapıya vuramaz." deyiveriyor insanlar. Kimliğini ölçüyor senin. Kaç para edersin onu ölçüyor. Şimdi nasıl ben; "Bilgisayar yazılım programı mühendisiyim." demek bir övünç, "Biz Buhari'nin hadisinden kaç bin tane nüsha yazdık." filan demek ölçü o zaman. Hep yazılım üzerinden. Biri Buhari yazılımı yapıyor. Biri de çocuk oyunu programı yazılımı yapıyor. Herkes yazıyor ama.

Bir arz, talep meselesi hadis âlimleri bu mantıkla ortaya çıktılar. Yani Buhari rahmetullahu aleyhin Bağdat'a gelişi vardır. Adı daha önce gelmiş zaten, böyle zeki, böyle çok hadis biliyor. İnsanlar işlerini, güçlerini bırakmışlar Buhari ile düelloya girişmişler. "Allah'ı seven gelsin de Bağdat'ı mağlup etmeyelim." diye. Futbol takımı tutar gibi. Nasıl Buhara'dan biri gelir, Bağdat'ı geçer diye. Şimdi bizim futbolumuz var değer olarak. Namazda bile nerdeyse "gol" diye bağıracağız. Onlarda "gale Resûlullah" diye bağırıyorlardı. Herkese de Allah tuttuğunu veriyor. Kalbindeki heyecan diline yansıyor, piyasaya yansıyor, çevre oluyor. Bu sebeple hadis âlimleri, itiraf etmeliyiz ki o çevrede yetiştiler. Çok bilinçli söylüyorum. Bu çevrede bilgisayarın, futbolun Euro fiyatlarının, dolar fiyatlarının din, iman olduğu çevrede yetmiş tane Buhari getirseniz Buhara'dan, o Buhari'yi, Muhammed ibn-i İsmail'i getirseniz. Burada Buhari yapamazsınız onu, çıkmaz. Antalya'da yetişen portakalı nasıl getirip İstanbul'da yetiştireceksin. İklim arar. Buhari o iklimin ürünüdür. Bu iklim ne zaman oluşursa bir Buhari'de Allah'ın izniyle gelir. Arz, talep meselesi. İnşallah Rabb'imizden temennimiz bizi böyle bir

emele salih insanlar yapmasıdır. Elbette iddiamız yok. Biz geliyoruz, hazır olsun hadis kitapları, haşa böyle bir cüretle piyasaya çıkmıyoruz. Ama böyle bir sevdamız var, böyle bir özenti içindeyiz. İşin gerçeği de budur. Buna ne kadar talebimiz olursa o kadar arzla karşılaşacağız. Yani futbol takımı tutan insanlar önünde gördüğü taşa bile top diye vuracaklar çare yok, piyasa öyle. Her şeyin Peygamber aleyhisselam ile ölçüldüğü bir dünyaya, bir çevreye ulaştığımız zaman da bizde de ali ibni Mediniler olur. Allah'ın bir kanunu yok ki; bir defa verdim, bir daha vermem kimseye, demedi ki Allah. Üstelikte "Yarışın, yardımlaşın." dedi. Yarışırız, yardımlaşırız. Biiznillahi Teâla onlara lütfettiğini Allah bize de lütfeder. Kıyamete kadar bu yarış parkuru bütün Ümmeti Muhammed'e açıktır, birinci kural bu.

Değerli kardeşlerim hadis âlimi karakterinin ikinci kuralı; Hadis âlimini yetiştiren, ortaya çıkaran kültürü anlatan kitaplar vardır. Eski ulemanın tarzında bu kitapları hadis ilminden önce ders okuma şeklinde bir anlayış vardır. Bu kitapları hadis kültürü kaynakları diye dersini yaptık. Daha önceki derslerimizde var. Orada en çok kullanılanlarından örnekler zikrettim. Şimdi nasıl talebe psikolojisi, talebe pedagojisinin filanca ayrıntısı diye, psikolojik, pedogolojik kitaplar yazılıyor doğal olarak. Öğretmene rehber kitaplar hazırlanıyor, talebey rehber kitaplar hazırlanıyor. Mesela; üniversiteye hazırlayan yüzlerce matematik soru kitapçıları var. Bir de üniversiteye hazırlama rehberliği diye bir çalışma var. Dershanede yirmi tane öğretmen var. Bunlardan belki on beş tanesi konularına dair şeyleri öğretiyor. Üç tanesi, beş tanesi de senin nasıl çalışacağını, nelere dikkat edeceğini, önce hangi soruyu çözeceğini anlatıyor. Sana matematik öğretmiyor ama matematiğe nasıl çalışılır onu öğretiyor sana. Yani bir usul yol, yordam öğreten, bir mantık öğreten ilim var.

Aynı şekilde hadis ilminde de diğer ilimlerden farklı olarak hadis talebesinin, âlim olacak kimsenin dikkat edeceği öncü kuralları anlatan kitaplar vardır. Burada usul, bu kitaplardan okumaktır. Bu kitaplar bir yandan hadis âlimlerini sevdiren, öbür yandan hadisi zevk, cihat ve ibadet haline getirir. Bir yandan nefis terbiyesi öğretir. Bir yandan da âlim olursan ne yapacaksın bunu öğretir. Bu kitapların belki ilki değil ama en önemlisi ibni Abdilberr'in Câmî'u beyân-il-ilm. Burada geniş bir şekilde kitabı tanıtmış, baskılarından örnekler göstermiştim. Çok farklı baskıları var. Enteresan bir şekilde yazıldığı zamandan beri çok bereketli sonuçlar vermiş bir kitaptır. Câmî'u beyân-il-ilm muhteşem bir kitap. İbn-i Abdilberr Malik'i ulemasındandır. Hadis ilminde ağır bir yeri var. Ne enteresandır, hangi kitabı yazdıysa o kitap büyük etki görmüş veya çok büyük istifadeler sağlayan kitap olmuştur. Câmî'u beyân-il-ilm kütüphanelerimizin her rafında bir tane bulunması gereken kitaplarından biridir. Bir kütüphanede bir tane yetmez. Üstüne çay dökülür, bakarsın kaybolur her baskısından bir tane alıp, her rafa konmasına değer bir kitaptır. Allah ibn-i Abdilberr'e rahmet eylesin. Çok muhteşem, cesur tespitleri olan. Mesela; Maliki'dir, mezhep taassubu yoktur. Resûlullah'tan başka kimseye taassubu olmayan bir kimsedir. Elbette insan nihayetinde, bulunmaz, bir daha eşi benzeri olmaz birinden söz etmiyoruz. Allah dostu bir âlimden söz ediyoruz. Bu âlimlerin nasıl yetiştiklerine dair örneklerle dolu bir kitap olduğu için özellikle bunu zikrettik.

Konumuz; hadis âlimi karakterini nasıl oluştuğunu, hadis âlimlerinin önceliğinin neler olduğunu özellikle konuşmaya çalışıyoruz. Üçüncü olarak da kardeşler; hadis ilminde özellikle hadis âlimlerinin tavsiye ettikleri, önemsedikleri konulardan biriside hadis ilminde öğrenim sıralaması olması gerekiyor. Çünkü hadis büyük bir ilim dalı olarak bir, iki, üç, beş branşı olan bir ilimdir. Mesela; imam Şafi'nin hayatından görüyorsunuz, Ahmed bin Hanbel'in hayatında var. Mekke'de, gidiyor filan hoca efendiden icazet alıyor. Bir bakıyor "oğlum sen şimdi Medine'ye git imam Malik'i bur orada." Diyor. Adeta ilkokul, ortaokul, lise, üniversite böyle bir branşlaşma var. Yaa Allah tepeden inip Buhari'nin ortasından girmek yok. Burada öncelikleri de, hadis ilmindeki temel uygulamalardan biri

olarak, ana hadis hocan kimse seni o yönlendirir. Kime yönlendirdiyse o da kendisinden daha bir ileriye yönlendirir. “Kal benim asistanım ol.” Diye bir mantık yok hiç birinde. “Bendekini aldın. Senin şuanda beynin şuna müsait ona git.” denir. Binaenaleyh bu uygulama yani hadis âlimlerinin bir öncelikli sırlama tutuma vardır dedik.

Bu ahlak, bu karakter bu uygulamanın önünde engel oluşturuyor; “bu Buhari çok mübarek kitap. Güzelde bir baskısı var. Bundan bir takım alalım. Tercümesi de var. Perşembe de mübarek bir gündür. Perşembe günü okumaya başlayalım. Öbür perşembede muhaddis oluruz inşallah. Bir hafta da çok ama neyse sabrederiz bir hafta.” Zanneden yanılır. Çünkü Buhari içinde şu kadar hadis var, doğru. Ama o hadislerin neredeyse hemen hemen her biri içinde bir anlama kuralı var. Hadislerden önce bir başlık koymuş Buhari. O başlıklar, ondan sonraki âlimlerin tezleri haline gelmiş. Filan kelimeyi niye kullandı? Filan cümleyi niye öne geçirdi? Bu hadisi niye burada aldı, incelemişler. Tıp fakültesin de okunan kitaplar bellidir. On bin kitap okunmuyor tıp fakültesinde herhalde. Tıp fakültesinde bilemedin yüz kitap okunuyordur herhalde. Altı senede on beş kitaptan her sene imtihana girseler ki, çok zor. O fakülte de okuyan delirir zaten. İnsan bu yüz tane kitabı alsa alfabetik sıraya koysa ya da alınlık sırasına göre koysa okusa ezberlese doktor olmaz. İnsan katili olur büyük ihtimalle. Neden? Okumaya Anatomiden başlıyorsun bir defa. Önce sana kemik nedir, deri nedir bunu tanıtacaklar. Sen kemik, et karıştırdın birbirine kıyma yapıyorsun. Bu insanı kaldıramazsın ayağa. Hadis ilminde de böyledir, coğrafyada da böyledir. Türkiye haritasını görmeden uzay haritasından ne anlayacaksın sen? Her şeyde bir sıralama var. Hadiste bu çok daha önemli bir sıralamadır.

Ve burada da en önemli kural; ehlinden senin sıranı öğrenmendir. Kendin sıranı tayin edemezsin. Sen o zaman kalınlığına göre kitapları dizmiş olursun. Ya da hangisinin baskı daha yaldızlıysa o çok kıymetli bir kitap olur. Kendi kendine de vakit israfı da diyebiliriz buna. Hadis âlimleri bir merdivenlendirme, basamaklandırma süreci yaşamışlardır. Buna ilk hadis âlimlerinde rihle deniyor. Yani neredeyse adım adım İslam toprağını dolaştılar, gittiler, öğrendiler. Adam seçtiler. Filan muhaddis filan dereceden icazet veriyor. Dolayısıyla “Selamün aleyküm. Ben dün Müslüman oldum. Bugün Ahmed bin Hanbel’in talebesi olayım.” diyemedi kimse. Baki ibni Mahled İspanya’dan kalktı geldi, Endülüs’ten kalktı geldi Bağdat’a. Ahmed bin Hanbel’in önünde diz çökecek adamdı çünkü. Elif cüzünü profesörden öğrenemezsin. Aslında profesörde öğretemeye bilir sana elif cüzünü. O bir sınıf öğretmenin işidir. Çarpım tablosunu profesörden öğrenirsen profesöre de zulmedersin, sende zaten doğru, dürüst bir şey öğrenemezsin, azarlar seni. Hadis ilmide ciddi bir basamaklandırması olan, yükseldikçe zorlaşan, zorlaştıkça genişleyen bir ilim. Bu bir hadis âliminin önünde başlamak. Ondandır aldığın icazetten sonra öbürüne, ondan öbürüne, ondan öbürüne. Bu rakamlarda çok önemli şeyler zikrediyorum arkadaşlar.

Bazı âlimler kendi hayatlarını ve ilmi serüvenlerini yazmışlardır. Suyuti bunlardan bir tanesi, ibnül Cevzi bunlardan bir tanesidir. Buhari gibiler çok fazla icazetlerini, ilmi serüvenlerini yazmaya vakit bulamadılar hadisle meşguliyetlerinden dolayı. Allah hepsine rahmet eylesin. Mesela çok dikkatimi çekmiştir, Suyuti’nin binden fazla hocası var. Elli iki tanesi kadındır sadece. Bildiğiniz koca Suyuti’nin elli iki tane kadın hocası var. Bunları alfabetik sıraya göre dizmemiş ama onu vurguluyorum. Birinden icazet alıyor. “Tamam, yavrum sen filancaya git şimdi.” diyor. Ya da bakıyor ki “bu okuttuğu dersi ben geçen sene okumuştum.” diyor. Gidiyor, filancanın ne okuttuğunu merak ediyor, ona gidiyor. Arapçasından, fıkından, felsefesinden ne okuyacaksa artık. Matematikte dahil. Mesela Suyuti uzay ilmi okumuş, tıp ilmi okumuş. Bir noktaya geliyor. Öğleyle ikinci arası da bir yarım saat boş vakit buluyor. Duyuyor ki Kahire’de birisi tıp okutuyor, gidiyor ondan tıp okuyor. Mıknatıs

gibi ilim çekiyor kendine. Ama bir kademelendirme var. Yukarıdan aşağıya inmiyorlar, aşağıdan yukarı çıkıyorlar hep. Sıçrayarak değil, tırmanarak çıkıyorlar.

Bu ürün verdikleri zaman hata oranını düşürüyor bu sefer. Yukarıdan, bacadan gelenler hata üzerine hata yapmak zorunda kalıyorlar. Bu sebeple “ben Buhari’yi niye okuyamıyorum canım Allah Allah?” diyen biri sanki Buhari okumak yasakmış gibi. Kardeşim sen bir Anatomi kitabı da okuyamıyorsun ama. Sen plastik cerrahi ile ilgili bir kitap okuyabiliyor musun? Okuyunca anlıyor musun? Tamam, Türkçe yazılmış bir kitap. Anlat bakalım ne diyor bu? Türkçe ama bir şey anlayamıyorsun. Türkçe olması yetmiyor ki. Bir branş kitabıdır. Plastik cerrahi kitabını okumak için altı sene tıp okuyorsun se. Altı seneden sonra tıp okumaktan daha beter bir imtihana alıyor seni. “Şimdi bu ilmi gel oku.” diyor sana. Hadiste kendi başına bir ilim. Üstelikte işin ucunda din var. “Allah dedi, Peygamber dedi” diyeceksin. O kadar kolay mı Allah dedi Peygamber dedi demek.

Bir basamak yapmak, bir merdivenle tırmanmak kadar doğal bir şey yok. Hadis âlimleri nezrinde bu çok muteberdir. Önemli bir kuraldır. O sebeple yukarıda sözünü ettiğim Câmî’u beyân-il-ilm gibi, hadis öncesine hazırlık yapan Hatip Bağdadi’nin Camiu ahlakür ravi isimli kitabından da belli örnekler zikrettik. Bu örnek kitaplar bir usul oluşturuyor. Hoca efendiler, âlimler de önünde oturan talebelere bu kitapları okutuyorlar. Ya uygulamada gösteriyor zaten ya da sen önce bir Cami’ul Beyan’ul İlm’i oku gel bakalım diyor. Ondan icazet alıyor. Ondan icazet veriyor. Yani ben karşılaşmadım ama duydum. Medine-i Münevvere’de Cami’ul Beyan’ul İlm isimli İbni Abd’il Ber’in kitabından icazet veren, icazeti de İbni Abd’il Ber’e dayanan adam duydum. Böyle var dediler ben görüşmedim. Beşinci asrın adamı İbni Abd’il Ber. Yani dokuz yüz sene önce ölmüş bir âlimin kitabını zincir üzerinden icazet veriyor. Yani İbni Abd’il Ber bir talebesine okutmuş o kitabı, talebesi öbürüne okutmuş, o onu okutmuş, o onu okutmuş, o onu okutmuş. Bu muhteşem bir şey. Bu bir ahlaktır, bir idrak seviyesidir. Bu Ümmet büyük özen göstererek bu ahlak seviyesini kaybetmemeye çalışmıştır, elhamdülillah. Buna özellikle dikkat ediyoruz.

Hadis âlimlerinde dördüncü dikkat edilen, hadis âlimi üzerinde ortaya çıkan temel karakterlerden bir tanesi de; hadis ilminde bilmişlik çok zordur. Bilmişlik yoktur, özellikle hadis âlimleri arasında. Neden özellikle hadis âlimleri? Aslında âlimler bilmişlik taslamazlar. Nihayetinde onlar42..... âyetine muhataplar. Allah’tan en çok korkması gereken onlardır. Hadiste içtihat falan yoktur. Ne içtihat edeceksin ki; sadece “Resûlullah dedi ki” diyorsun. “Ben şunu anladım” diye bir yenilik üretmek yoktur hadiste, nakil vardır. Olsa olsa sen filancadan beş bin tane fazla hadis biliyorsundur. Senden de beş bin fazla bilen var zaten. Yenilik, icat kapısı kapalıdır. O yüzden hadis âlimleri arasında müçtehit oranı düşüktür. Buhari kendi başına bir müçtehit ama Buhari gibi Ahmed bin Hanbel gibi içtihat düzeyinde muhaddis yoktur. Yani var da çok azdır. Çünkü hadis müçtehit üretmez. Güçlü nakilci üretir, rivayetçi üretir. Bu hadis ilminin ve hadis âlimlerinin bir artısıdır. Yani hiçbir zaman “hata ettin, yanlış hüküm verdin” denmez hadisçiye. Hüküm vermiyor çünkü “Resûlullah dedi ki” diyor. Bu yanlış bir bilgiyse Ebu Hureyre düşünsün. Ebu Hureyre öyle aktardı. Ve yahut da Ebu Hureyre’den kim nakletti ise artık.

Yani hadis âliminin vazifesi nakletmektir. Yeni bir kural çıkarmak değildir. Yeni bir kural çıkarsa kabul görmez zaten, dışlanır. Hadis dünyasından, hadis otoritelerinin arasından dışlanmak zorunda kalır. Bu nedenle hadis âlimlerinin en temel karakterlerinden biridir; hadis âlimi böbürlenmez. Etrafındakiler tarafından da bu hâle getirilmez. Fıkıhta bu mümkündür, neden? Fıkıhta “biz falanca içtihadı yaptık” denir. Hadiste içtihat olmaz. Mesela; yüz içtihat eden fakih varsa

Bağdat'ta, on sene sonra bunlar en az beş mezheptirler. Çünkü her biri hak olarak içtihat ediyor, bu da gerekli. E içtihatlar çoğalınca, çoğalınca, çoğalınca mecbur gruplaşma oluyor. Ama yüz muhaddisin içinden iki fırka bile çıkmaz. Ne çıkacak ki zaten? Ne kadar çok hadis sayılıyorsa Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem güçleniyor. Onların ayrılacağı bir şey yok. Ama hadisi malzeme olarak kullanıp kendi içtihatlarını yaymaya çalışan birisi, bir farklı zemin oluşturur.

Mesela; İmam Şafi rahmetullahi aleyh muhaddistir, fakihtir. Ham madde olarak hadisi kullandı. Fıkıh olarak dinine hizmet etti. Ebu Hanife'den farklı biri olarak ortaya çıktı bu sefer. Hocası İmam Malik'ten farklı oldu. İmam Malik, İmam Şafi'nin hocası. İmam Malik muhaddis, İmam Şafi'de muhaddis ama fakih aynı zamanda. Çift branşı var, yan dalı da var. Fakih de olduğu için hocasından farklı şeyler düşündü bu sefer. Ama bu katiyetle yanlış bir şey manasında değil. Fıkıh bunun tarlasıdır zaten. Yani fıkıh ayrı bir içtihat üretmediği zaman fıkıha gerek yok ki. Elbette bir fakih "Allah rızası için daha iyi hangisidir" diye düşünecek ve bunu uygulayacak. Yapması gereken budur fakihin. Bunu yapmadıktan sonra fakih fakih olmaz. Ne olur? O da nakilci duruma düşer. Onun adına fakih dememize gerek yoktur.

Hadis ilminin oluşturduğu anlayışta, hadisçiler adeta bir blok gibidirler. Neden blok gibidirler. Çünkü aralarında çok bir ihtilaf çıkmasına gerek yoktur. Herkes ilim pazarına aynı şeyi getiriyor. Herkes "Ebu Hureyre şöyle görmüş" diyor. "Said ibni falan şöyle görmüş" diyor. Herkes sepetinden bir şey getiriyor. Getirdiği şey aykırılı olmayı gerektirecek bir şey değil. Ama fıkıh ilmi için, filan diğer ilim için aynı şeyi söylememiz çok zor. Bu sebeple dördüncü tespit olarak diyoruz ki; hadis âlimi dediğimiz de aykırı mezhep oluşturan vesaire gibi bir anlam çıkarmak çok zordur. Bu Ümmet'in içinde âlimlerin farklı mezhep olmalarının, ekol olmalarının, iyiliği ve ya kötülüğü anlamında konuştuğum bir şey değil, o ayrı bir mesele. Onu şuanda tahlil etmemize gerek yok. "Âlimlerin ihtilafına karşı bizim tavrımız" bu konuda gelecek. İhtilafları nasıl değerlendireceğimiz konusunda konuşacağız.

Burada çok önemli bir not daha zikretmek istiyorum. Özellikle hadis âlimleri ve genelde âlimler, edebe dikkat ederler. Zaten edep olmadıktan sonra ne ilim olur ne de âlim olur ortada. Bu edebe dikkatleri ne yazık ki bizim için abartı denecek kadardır. "Ya o kadar da olmaz" denecek kadardır. Biz herhalde çok aşağı düştüğümüz için onları çok sıçradılar diye görüyoruz. Binaen aleyh bizim düştüğümüz seviye hedef değildir. Onların çıktığı, yüceldiği seviye hedeftir. Bu edebi, birbirlerine karşı da gösterdikleri gibi bu gün epeyi oranda uyguladığımız, uygulamaya çalıştığımız; bir isim anarken de dikkatli olma edebi de vardır onlarda.

Mesela; Allah Teâla'ya karşı Allah deyip bırakmazlar. "Teâla" diye ilave ederler. Bu farz değildir. Yani Allah isminden sonra "Teâla" diye ilave getirmek farz değildir, vacip değildir, edeptir sadece. Teâla'dan başka da Allah Teâla'yı yücelten herhangi bir sıfatı kullanılabilir. Allah celle celalühü denebilir. Allah sübhanehü denebilir. Ama her halükârda en çok yaygın Teâla'dır. Türkçede biz bunu "yüce Allah" diye tercüme ediyoruz. Yücelik kelimesi Teâla ile uyuşmaz. Neden? Çünkü Teâla Kur'an kavramıdır. Kur'an'dan bir kelime olduğu için tercüme edilmeden kullanılmasını isteriz. Bu güne kadar âlimlerimiz buna çok dikkat etmişlerdir. Allah Teâla. Teâla; yüce oldu diye bir kelimedir. Ben özellikle yazılışında da mümkün olduğu kadar dikkat ediyorum. Bilinçli bir şekilde büyük harfle yazıyorum. Yani bir fiil olduğu halde ben onu özel isim kalıbında kullanıyorum. Şeriat kelimesini özel isim görüyorum, Sünnet kelimesini özel isim görüyorum. Büyük harfle yazıyorum. E takısı getireceğim zaman üst virgülle bölüyorum onu. Edebiyatçılar fena rahatsız oluyorlar bundan. Yok kural böyle. "Koydum ya

Allah Allah. Demokraside bir benim hakkım yok, herkes bir şey koyuyor bende bunu koydum işte. La ilahe illallah ya.” Bırak benim bu hatam kaydolsun, Türk Dil Kurumu atsın beni vatandaşlıktan.

Şeriat kelimesi Kur’an demektir. Kur’an’ı büyük harfle yazıyorum, Şeriat’ı küçük harfle yazıyorum. Neden Şeriat’ı küçük harfle yazayım ki? Tevrat dediğin zaman büyük harfle yazıyorsun. Şeriat’da bu Ümmet’in din pratiği demektir. Özel bir kavram gösteriyor. Ama Şeriat’ı tarihte kalmış bir uygulama olarak görürsen tabi Şeriat’ı büyük harfle değil normal harfle de yazamazsın sen. Ben büyük harfle yazarım hem de kalın harfle yazarım. Eğer buna da inandıramazsam kalın harfle yazacağım artık inşallah. Şeriat, özellikle Sünnet, ben büyük harfle yazıyorum. Bilgisayarım da da programı da ona göre ayarladım. Ben küçük de yazsam büyük yazıyor, ikaz ediyor hata bu diye. Elhamdulillah. Bir şeyi kastediyorum; imlaya uygun değilmiş. Gökten mi indi bu imla, yerden bitenler bunu koydu. Ben de yerden bittim, bende ilave ettim bu kadar basit. Reddederse Türkçe kitaplarına koymazlar bunu koymazsa koymasınlar.

Özellikle hadis âlimleri, Allah Teâla’yı bu şekilde kullanır. Bütün ümmetin büyüklerinde bu hassasiyet vardır. Bunu sürdürmek gerekir. Bu bir edeptir, terbiyedir. Bu terbiyeden şaşmamak gerekir. Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem ismi; Muhammed, Ahmed, Muhammed Mustafa gibi isimlerinden biri veya peygamber kelimesi direk onu gösterdiği zaman yani ona işaret eden zamirler veya isimler veya sıfatlar anıldığında sallallahu aleyhi ve sellem demek ya da aleyhisselatu vesselam demek veya aleyhisselam demek vaciptir. Dikkat edin Allah sözünden sonra Teâla demek vacip değildir, ama peygamber isminden sonra salevat veya selam getirmek vaciptir, farzdır. Farz manasında vaciptir.

Burada tabi dikkatinizi çekmiştir. Yani Allah isminden sonra niye farz olmuyor? Peygamber isminden veya özellikle ona delalet eden kelimelerden sonra nasıl, niye farz oluyor? Bu fıkhi ayrıntıya girmeyeceğim. Bir; özellikle nasla sabit “bana salevat getirin” emri. İkincisi; Allah Teâla’yı gösteren isimler, kelimeler öyle yoğun ki mü’minin kalbinde, zikir yapıyorsun mesela; bin defa Allah deyip peşine bin defa Teâla deyip bir övgü getirdiğin zaman ona da bir övgü getireceksin, bitmez tükenmez... Yani kula “Allah Teâla’nın ismine tazimi için şu kadar getir de bu tazim yerini bulsun desem” böyle bir ölçü yok. Övmeyi övmek gerektiriyor. Reklamın reklamı, reklamın reklamı, övgünün övgüsü, övgüsü, övgüsü gerektiği için bu zincirleme bitmez tükenmez. O sebeple Allah isminden sonra farz, vacip düzeyinde bir görev değildir. Burada çok ince bir çizgi var. İnşallah yeri gelir uygun bir mevzusunda bunu zikrederiz.

Sahabeden birisi anıldığında “radiyallahu anh” demek Kur’an’dan işaretlenen bir edeptir. Radiyallahu anh; Allah ondan razı olsun demek. İki sahabi ise; radiyallahu anhüma, çok sahabiyi konuşuyorsak; radiyallahu anhüm, kadın sahabilerden birini konuşuyorsak; radiyallahu anha deriz, Arapça kurallarından dolayı. Kur’an’ı Kerim “radiyallahu anhüm ve radu anh” diyor. Allah’ın onlardan memnuniyeti, kulluklarını beğenmesini “rıda” fiili ile kullanıyor. Dolayısıyla Allah Kur’an’da; “Allah onlardan razı oldu” buyurunca bizim de yapacağımız en iyi dua o. Radiyallahu anhüm, radiyallahu anhüm. Ama bunu farz ve vacip olarak görmüyoruz, edep olarak görüyoruz.

Fakat burada bir ayrıntıya girmem gerekiyor. Bizim Türkçemizde ve Hindistan kökenli kültürlerde, yani Hindistan’dan Trakya’ya gelinceye kadar olan kültürde gerek Allah, gerek peygamber ve gerekse sahabeden birisi anıldığında ve daha sonraki nesillerde âlimler anıldığında hazret getirilir başa. “.....” ha, dat, ra ve ta. Tam Türkçesi “sayın” demek, “sayın filanca”. Tam ortalama Türkçesi bu; hazret, beyefendi, sayın. Şimdi, bunun dini bir kaynağı yoktur. Benim şahsi kanaatim sakıncalı bir

kelimedir. Kullanmamaya çalışıyorum, kullanmıyorum. Çünkü hazreti Allah, tercüme et; sayın Allah! Hazreti peygamber; sayın peygamber. Hazreti Bilal Habeşi; sayın Bilal Habeşi. Hazreti Mevlana. Bir kelimeyi dört kişi için kullandık. Allah, peygamber, sahabi, Celaleddin Rumi, İmam-ı Azam. Bu ne mübarek kelimedir ki; Kur'an'da yok, hadiste yok, ashabi kiram bilmemiş, tabiin nesli bilmemiş herkese mübarek oluyor. Maymuncuk mu ne bir anahtar var her kapıyı açıyor, böyle maymuncuk kelimelerden. Maymuncuk deniyor herhalde böyle her kapıya uyuyor. Otellerde filan bir anahtar oluyor herkeste. Maymuncuk kelimelerden biri bu. Şüphesiz saygı göstermesi bakımından bir sıkıntı yok. Saygı göstermek ifade ediyor ama doldurmuyor içeri. "Radyallahu anh" gibi olamaz. Sallallahu aleyhi ve sellemin kuyruğuna yapışamaz bu kelime.

Hazreti Allah deyip kalsa ona özel bir literatür oturturuz. Hazreti Allah demek "ey Rabb'imiz, yüce Allah'ımız" demek olur deriz. Hazreti Mevlana dedin bu sefer. "Ya burada şu manaya geliyor" maymuncuk kelime bu. Ee peki çok yaygın. Putta çok yaygındı Mekke'de. Bilal nasıl devirdi onları Kabe'nin içinden sanki görüyorum Bilal'i var ya. Fırlata fırlata atmıştır onları. Görüyorum Bilal'i. Çok yaygınlık bir hüccet değil. Böyle bir hüccet olmaz. Evet ecdadımız bu kelimeyi yoğun kullanmıştır. Radyallahu anh ile kullanılsa, sallallahu aleyhi ve selleme beraber kullanılsa, Teâla ile kullanılsa içime sınıyor. Hazreti Allah Teâla dense içime sınıyor. Hazreti peygamber sallallahu aleyhi ve sellem dense bunu da kabul ediyorum. Hazreti Ebu Bekir radyallahu anı kabul edebiliyorum. Ama radyallahu anh, sallallahu aleyhi ve sellem çıktıktan sonra hazret, içime böyle çivi gibi batıyor. Çünkü sıradan bir kelime bu. Ve ashabın kullanmadığı bir kelime. "Radyallahu anhüm" var, "Hazreti radyallah" yok ortada. Kur'an'da öyle bir kelime yok. Bu sebeple ashabi kiramın tazimine dikkat edeceğiz.

Âlimler hakkında da "rahmetullahi aleyh" denir. Sahabeden sonraki nesil için "radyallahu anh" yok. Çünkü Kur'an'ı Kerim onlara mahsusen "radyallahu anhüm ve radu anh" buyuruyor. Dolayısıyla sahabeden sonra Hasan Basri'den itibaren "rahmetullahi aleyh, rahimehullah", çok âlimlerden konuşuyorsak "rahimehumullah" veyahut da kadın bir âlimden konuşuyorsak "rahimehellah", ümmetin büyüklerine; Ömer bin Abdülaziz'e, Salahaddin Eyyübi gibi fazıl insanlara da "rahmetullahi aleyh" deriz. Bütün ümmetin büyükleri için de geçerlidir.

Bu bahsettiğim ümmetin büyüklerine karşı hangi kelimeleri kullanacağımız ile ilgili İbni Kesir'in güzel bir sözü dikkatimi çekmişti. Daha talebe iken bunu not almıştım. Belki yirmi sene veya daha fazla oluyor. Şimdi elhamdülillah amel etmek gerekti. Ahzab Suresi'nin elli yedinci ayetinde bir nakil yapıyor. O ayette Allah Teâla Peygamber sallallahu aleyhi ve selleme salevat getirmeyi emrediyor ya ona girince âlimlerin usulüdür ona benzer konuları da araya sıkıştırırlar. Burada ashabi kiram için ne deniyor dedik; "radyallahu anhüm ve radu anh". Bazı uygulamalarda Ali bin Ebi talib radyallahu anh için "alayhisselam, kerramellahu vecheh" ifadesini duyarsınız. Aleyhisselam, belli ona selam olsun ifadesi. Kerramellahu vecheh; Allah yüzünü ak etsin onun ya da yüzü pak olsun gibi bir mana. Ali radyallahu anh için bu farklı bir şekilde kullanılıyor.

Burada çok önemli bir notu var. Diyor ki; ashabi kiramdan sadece Ali için "kerramellahu vecheh" ya da "aleyhisselam" kullanmak herhangi bir şekilde anlam olarak sakıncalı değildir. Ali bunu hak ediyor, bir sakınca yok. Ama mü'minlerin ashabi kirama saygıda ayrımcılık yapmamaları gerekiyor. Çünkü sadece Ali'ye aleyhisselam, kerramellahu vecheh dedin mi; sanki Ali bir numara olmuş gibi oluyor. Mü'minler bu edebi bozmamalıdırlar. İbni Kesir'in çok nazik bir ifadesi bu. Hatta çok kuralı koyacak bir şey diyor; (.....1:3. dakika..). eğer illa aleyhisselam, kerramellahu vecheh diyeceksen şeyhan kimdir? Ebu Bekir ve Ömer. Şeyhan; iki büyük demek. Hadis ya da siret ilminde

veya ashabi kiram arasında eşşeyhan; iki büyük demek. İki büyükle kasıt Ebu Bekir ve Ömer'dir. Eğer "kerramellahu veckeh, aleyhisselam" diye ayırım yapacaksak Ebu Bekir'le Ömer ve emir'ul mü'minin Osman daha önceliklidir. Kader onları daha önce öne çıkardı. Yani eğer Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin kızı ile evlendiği için Ali, kerramellahu veckeh olacaksa Osman iki kere kerramellahu veckeh olması gerekir diyor ibni Kesir. Ben İbni Kesir'e de rahmet olması için bu notu da buraya koydum.

Evet, bu beş tespiti hadis âlimi karakteri üzerinde yaptık. Devam edeceğiz inşallah.

Ve sallallahu ve selleme ala seyyidina Muhammed. Ve ala âlihi ve sahbihi ecmein.
Velhahdülillahi Rabb'il Âlemin.